

হ-ৰ ব্যৱহাৰ :

কিছুমান তৎসম শব্দ তন্ত্ৰৰ কপলৈ আহিলে শ, য, স-ৰ ঠাইত কেতিয়াবা হ হয়। যেনে—দশ—দহ, বিষ—বিহ, হাস্য—হাঁহি ইত্যাদি। অৱশ্যে, এই নিয়ম সকলোতে প্ৰযোজ্য নহয়।

ব আৰু ব-ৰ ব্যৱহাৰ :

ব আৰু ব-ৰ ব্যৱহাৰেও অসমীয়া আখৰ জেঁটনিত প্ৰভাৱ পোইছে। অসমীয়া ভাষাত ব বৰ্ণ থাকিলেও শব্দৰ আৰম্ভণি আৰু যুক্ত ব্যঞ্জনত ইয়াক ব্যৱহাৰ কৰা নহয়।

(ক) মূল সংস্কৃত শব্দত স্বৰাস্ত্ৰ ব থাকিলে তৎসম শব্দত উচ্চাৰণলৈ চাই ব লিখা উচিত। যেনে— গোবিন্দ—গোৱিন্দ, আবিষ্কাৰ—আৱিষ্কাৰ, পৰিবৰ্তন—পৰিৱৰ্তন ইত্যাদি।

আনহাতে আবদ্ধ, প্ৰবদ্ধ, প্ৰবল, অবোধ, বিবুদ্ধি ইত্যাদি কিছুমান শব্দত ব লিখিব নোৱাৰি।

(খ) দুটা তৎসম শব্দত প্ৰথমটোৰ শেষত উ/উ/ও/ঔ থাকিলে আৰু দ্বিতীয়টোৰ আদ্যবৰ্ণ আন কোনো স্বৰবৰ্ণ হ'লে সন্ধিৰ ফলত উ/উ/ও/ঔ-ৰ ঠাইত ব হয়। যেনে— অনু+এষণা=অধেষণা, নৌ+ইক=নাৱিক ইত্যাদি।

(গ) কিছুমান যুক্ত ব্যঞ্জনত স্বাভাৱিকতে ব থাকে। অৱশ্যে অধিক সংখ্যক লোকেই ব-হে ভুলকৈ লিখে। যেনে— সত্ত্বা, উজ্জ্বল, স্বত্ব, উদ্বোধন, সাস্ত্বনা ইত্যাদি।

(ঘ) কিছুমান শব্দত স্বাভাৱিকতে দুটা ক যোগ হয় যদিও কিছুসংখ্যক তৎসম শব্দত ক-ৰ লগত ব যোগ হয়। যেনে—পৰিপক্ক, কচিৎ ইত্যাদি। কিন্তু বৃক্ক, মক্কা আদিত দুটা ক থাকে।

ণ আৰু ন-ৰ ব্যৱহাৰ :

ণ আৰু ন-ৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া ভাষাত লিখোঁতে নানা সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হয়। ন-যুক্ত শব্দৰ তুলনাত ণ-যুক্ত শব্দৰ সংখ্যা

কম। নিত্য ণ-যুক্ত শব্দসমূহৰ বাহিৰে ণ ব্যৱহাৰৰ বাবে পালন কৰিবলগীয়া নিয়মকেইটাক 'ণত্ববিধি' বুলি কোৱা হয়। নিয়মসমূহ এনেধৰণৰ—

- (ক) ঞ, ৰ, ষ-ৰ পিছত সদায় ণ হয়। যেনে— ঞ্ণ, ঘৃণা, কিৰণ, ব্যাকৰণ, বিশ্লেষণ, আকৰ্ষণ ইত্যাদি।
- (খ) যদি কোনো শব্দত ঞ, ৰ, ষ-ৰ পিছত ক-বৰ্গ, প-বৰ্গ, আৰু য/ৰ/য়/হ—এই বৰ্গকেইটাৰ এটা বা ততোধিক বৰ্গ থাকে তেতিয়া ণ হয়। যেনে— তৰ্পণ, শ্ৰাৱণ, কৃপণ, ৰামায়ণ, আৰোহণ ইত্যাদি।
- (গ) ট-বৰ্গৰ কোনো বৰ্গৰ লগত যুক্ত হ'লে ণ হয়। যেনে— ঘণ্টা, কণ্ঠ, দণ্ড ইত্যাদি।
- (ঘ) প্ৰ, পূৰ্ব, অপৰ আদিৰ পিছত থকা অহু শব্দৰ ন ণ হয়। যেনে— পূৰ্বাহু, অপৰাহু ইত্যাদি।

কিন্তু ইয়াত দেখুওৱাৰ দৰে নিৰ্দিষ্ট বৰ্ণবোৰৰ বাহিৰে ঞ, ৰ, ষ-ৰ পিছত আন বৰ্ণ (চ-বৰ্গৰ বৰ্ণ; ত/থ/দ/ধ আৰু শ/স) থাকিলে ন অপৰিবৰ্তিত থাকে। যেনে— অৰ্চনা, অৰ্জুন, প্ৰাৰ্থনা, মৰ্দন, মুৰ্ধন্য, নিৰসন ইত্যাদি। একেদৰে, ন-বৰ্গৰে আৰম্ভ হোৱা কোনো শব্দৰ আগত দুঃ(দুৰ্) উপসৰ্গ বা ৰ-যুক্ত আন শব্দ যোগ হ'লেও ন অপৰিবৰ্তিত হৈ থাকে। যেনে— দুৰ্নাম, সৰ্বনাম, ত্ৰিনয়ন ইত্যাদি। দুটা শব্দৰ সন্ধি হওঁতে প্ৰথমটোৰ শেষত ং আৰু দ্বিতীয়টোৰ আৰম্ভণিত ম থাকিলে সন্ধিৰ ফলত ং-ই ন-ৰ ৰূপ পায়। যেনে— সৎ+মতি=সন্মতি, উৎ+নয়ন=উন্নয়ন। কিন্তু, মৃৎ+ময়=মৃগ্ময়হে হয়, মৃগ্ময় নহয়, কিন্তু তন্ময় হয়।

চন্দ্ৰবিন্দুৰ ব্যৱহাৰ (°) : (অম্লৰ্ব-ৰ্জ্জৈৰ্চনিত)

চন্দ্ৰবিন্দু হৈছে অনুনাসিক ধ্বনি। নাকেৰে উচ্চাৰণ কৰিবলগীয়া বৰ্ণৰ ওপৰত চন্দ্ৰবিন্দুৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। চন্দ্ৰবিন্দুৰ উচ্চাৰণৰ তাৰতম্য ঘটিলে শব্দৰ অৰ্থ সলনি হ'ব পাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে— আহ-আঁহ, চা-ছাঁ, পাচ-পাঁচ, বাহ-বাঁহ আদি। কিছুমান শব্দত সম্প্ৰতি চন্দ্ৰবিন্দুৰ প্ৰয়োগ প্ৰায় লোপ পোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। যেনে— আঁঠু, সাঁচা, ভেঁটি, দাঁত, ফেঁচা আদি।

মূল সংস্কৃত শব্দত থকা নাসিক্য বৰ্ণসমূহ লুপ্ত হৈ সৃষ্টি হোৱা তন্ত্ৰ শব্দৰ লুপ্ত বৰ্ণটোৰ আগত চন্দ্ৰবিন্দু প্ৰয়োগ কৰা হয়। যেনে—

অঙ্ক—আঁক	বন্ধিম—বেঁকা
অঞ্চল—আঁচল	পুঞ্জি—পুঁজি
কণ্টক—কাঁইট	গণ্ডাৰ—গাঁড়